

„katakombe sv. Kalista“. Vrh griča stoji mala hišica, kjer smo se oglasili za vstop, plačali povoljno nekaj malo soldov, dobili vsak svojo malo voščeno svečico in ko je bila družba skup, napotili smo se proti vhodu, ki ima veliko enakost s kakim rudnikom. Neka sveta groza, miločutje, ginenje, občudovanje, da! tisoče misli spreletí človeškega duha, ki ga objame tamna noč katakomb, pri svitu slabo brleče lučice pa koraka polagoma po dolgih hodiščih, gledaje po obeh straneh tesne prostore, kjer so našli mučeniki in umrli kristijani prvih treh stoletij po strašanskih mukah in trpljenja polnem življenji zadnji počitek. Ker se pota pogosto zavijajo na strani k desni in levi, voditelji pa so pač malo prehitro korakali naprej, se na marsikakem znamenitem kraji nismo mogli pomuditi tako dolgo, kakor bi se bili radi. Katakombe sv. Kalista so namreč med vsemi največe (razširjajo se kakih 9 kilometrov ali okoli 6 milj pod zemljo); pa tudi najznamenitnejše, ker v njih je bilo položenih k večnemu počitku 74 papežev in nad 174 tisoč mučnikov. Veliko znamenitih reči: slik, napisov in posameznih črk na še ne odprtih rakvah videti je; tu in tam leži tudi še kaka mrtvaška koščica, katera se pa pod kaznijo izobčenja ne sme odnesti. Le kaki mali kamniček ali pa peščica prsti sme se vzeti seboj za spomin. Pride se tudi v bolj prostorne dupline, ki so služile v pokopališče celim družinam, kot shajališča za opravljanje službe božje itd. Med vsemi nekako najbolj me je ginila grobna duplina, v kateri je bilo najdeno truplo sv. Cecilije, zavetnice pevstva, katero je bilo sicer prenešeno v cerkev, ki stoji na mestu njenega doma v Rimu, a duplina je ostala nespremenjena in pred njo se vsako leto na priprosti kamniti mizi v god sv. Cecilije opravlja daritev sv. maše. Priporočal sem na tem mestu sebe in svoje pevstvo v posebno predprošnjo tej slavni svetnici.

Ko smo prišli iz katakomb zopet na dan, radi bi se bili podali še naprej do bazilike sv. Sebastijana, ker se baje še le od tam naprej vidijo posebno znamenite razvaline slavnih rimljanskih grobišč in katere neki pisalec imenuje „ponosne spominke ponosnih mrtvecev“. Znamenita je hoja po tej cesti tudi za to, ker je bila dodelana uže 308 let pred Kristusovim rojstvom. Pelje ona proti spodnji Italiji, Napolju itd. Ker se je pa nekemu izmed družbe mudilo nazaj v mesto, podali smo se tudi vsi drugi z njim. V urni vožnji pa bili bi kmalu prezrli mično cerkvico, ki stoji ob „apiški cesti“ pri desni roki in se ji pravi „Gospod, kam greš?“ Gosp. br. Weremund opozoril nas je bil na njo, ko smo se uže memo nje odpeljali; vendar smo se povrnili nazaj in ogledali jo. Povod k zidanju in imenu dala je naslednja dogodba. Malo pred smrtjo sv. Petra je hotel on na nadležno prošnjo kristjanov pobegniti iz Rima. Prišel je bil po „apiški cesti“ uže iz mesta. Tu, kjer zdaj cerkev stoji, sreča ga Izveličar. Sv. Peter, spozna ga, vpraša ga ves prestrašen: „Gospod, kam greš?“ in dobil je odgovor: „V Rim grem, da me bodo še enkrat križali“. Sv. Peter je razumel, kaj mu je hotel Jezus s tem reči; Jezus mu zgine izpred oči, on pa se zdajci povrne v Rim, kjer je bil kmalu potem vjet, vječen, k smrti križa obsojen in umorjen. Sredi cerkve je vdelana v tlak bela marmelnata plošča, v katero je vtisnjena stopinja Jezusove noge. Zavarovana je na vrhni strani z železno rešetko, ki je tako vravnana, da obiskovalci stopinjo poljubiti morejo. To čast skazali smo svetinji tudi mi.

(Dalje prihodnjič.)

Obraavnave deželnih zborov.

Deželni zbor kranjski.

V peti seji 22. t. m. je najprvo gospod deželni glavar naznanil zbornici, kako prijazno je bila sprejeta deputacija kranjskega deželnega zbora v Trstu pri cesarji in kako je on rekel, da se zanima za deželo in ji ostane naklonjen. Temu sporočilu so odgovarjali „hoch“ in „živijo“.

Med ustnimi poročili finančnega odseka je bil prvi o prošnji učitelja Ranta, naj bi se učitelji ljudskih šol še dalje podučevali v kmetijstvu na slapenski šoli. Poročevalec Kaltenegger je predlagal, da bi se to podučevanje popustilo, ker poročilo vodstva o učiteljih, ki so se letos vdeleževali, ni ugodno; naj se toraj dotični v proračunu za prihodnje leto postavljeni znesek izbriše. Temu nasproti pa prošnjo prav toplo podpirajo dr. Poklukar in Lavrenčič tudi proti ugovorom dr. Vošnjaka in sklene se, da bo še ostal ta poduk, za katerega se dovoli 400 gold.

Nekaj razgovora je bilo pri prošnji čebelarjev iz ribniške doline za odpravo taks, katere pobirajo nekatere občine za tuje, na pašo prignane čebele. Govorila sta poslanca Lavrenčič in Dežman, pa deželni predsednik gosp. Winkler. Odgovor na to peticijo pa je ta, da občine tako teh taks ne smejo pobirati po postavi.

Več se je govorilo o cesti od Dolenjega Logatca v Žir, katera naj bi se vvrstila med okrajne ceste. Razgovora vdeležila sta se poslanca Detelja in Lavrenčič in deželni predsednik Winkler; sklenilo se je, prošnjo oddati deželnemu odboru, da jo natančneje pretrese in podá svoje nasvete prihodnjemu zboru.

Potem je bila še cela vrsta poročil, zadevajočih upravni del deželnega odbora, ki so se brez ugovora sprejeli.

Interpelacija

do preblagorodnega gospoda c. kr. deželnega predsednika, stavljena v 4. seji deželnega zbora kranjskega dne 19. septembra t. l.

Nemški „Schulverein“ omenja v svojem poročilu, ki ga je 18. maja t. l. podal občnemu zboru, tudi svojega delovanja na Kranjskem ter pravi:

„In Krain dürfte, mit Ausnahme der Sprachinsel Gottschee, die eine Sonderstellung einnimmt, die Thätigkeit des Schulvereins wohl in nächster Zeit stärker in Anspruch genommen werden. Bisher beschränkten wir uns darauf, Remunerationen für besondern, über das Pflichtmässige hinausgehenden Eifer im deutschen Sprachunterrichte an gemischtsprachigen Schulen auszuschreiben und zu bewilligen. Solche Remunerationen erfolgten fünf im Jahre 1881, sechs sind für das Jahr 1882 ausgeschrieben“. („Na Kranjskem, razun jezičnega otoka kočevskega, ki ima svoje posebne razmere, utegne imeti „Schulverein“ v najbližnjem času pač več opraviti. Dozdaj smo razpisovali in dovoljevali le nagrade za posebno dolžnost presegajočo gorečnost v podučevanju nemškega jezika na večjezičnih šolah. Takih nagrad smo dali l. 1881. pet, za leto 1882. jih je razpisanih šest.“)

Za tem omenja še posebej svojega delovanja na Kočevskem, rekši, da je nemški „Schulverein“ s svojimi doneski tam pripomogel k vstanovitvi 6 šol, podarivši za šolska poslopja na Smuku, Topli rebri in Poljanicah po 1000 gold., za šolo v Ovčaku 2200 gold., v kojih je všteti 1000 mark, ki jih je prejel iz Mogunca, za šolo v Maverlu 3800 gld., za šolo v Grčaricah pa hišo,

katero je g. Jurij Stampfl iz Kočevja podaril „Schulverein“.

Nas bi pač malo brigalo, kaj nemški „Schulverein“ s svojimi denarji počenja, ko bi se šopiril samo po nemških deželah in bi se poganjal samo za varstvo in obrambo nemštva (Wahrung und Vertheidigung des deutschen Volksthumes), druge narode pa pustil pri miru in ne segal v njihove pravice; toda njegovo dosežanje delovanje priča, da mu ni mar za varstvo in obrambo, ampak za čedalje večje razširjevanje nemštva, za ponemčevanje naroda slovenskega, za kratenje njegovih najsvetejših pravic!

Znano je, da na Kranjskem, razun na Kočevskem in v Weissenfelsu, živé samo Slovenci. To pripoznava tudi „Schulverein“ sam, ker v omenjenem poročilu Kočevje imenuje „jezični otok“, ki ima svoje posebne razmere — „eine Sprachinsel, die eine Sonderstellung einnimmt“. Ko bi bilo tedaj „Schulverein“ res le za varstvo in za obrambo nemštva mar, bi imel v naši deželi samo na Kočevskem kaj opraviti, ali prav za prav še tam nič, ker nikomur ne pride na misel, nemško narodnost Kočevjarjev spodkopovati.

„Schulverein“ pa po omenjenem poročilu ravno Kočevsko izločno izjema in povdarja, da bode treba v drugih, tedaj slovenskih delih naše dežele razvijati veliko večjo delavnost, kakor doslej. Kaj bi imelo to veliko-nemško društvo, ki svojo podporo dobiva celó iz vnanjih dežel in je v zvezi z enakimi družbami države nemške, v naših slovenskih krajih pač opraviti, ko bi ne nameravalo razširjati nemštva in ponemčevati našega naroda slovenskega!

Prav jasno to spričujejo in potrjujejo naslednji dogodki:

V Maverlu, v okraji črnomaljskem, kjer poleg Slovencev živé tudi nekateri Nemci in so imeli dozdej sicer javno šolo, pa le za silo, so hoteli napraviti redno šolo, in „Schulverein“ jim je nemudoma obljubil denarno podporo za zidanje šolskega poslopja, ako se zavežejo, da bode šola nemška. Okrajni šolski svet črnomaljski, ki ima pri ustanovitvi novih šol v svojem okraji preiskovati raznotere razmere, storil je to tudi v Maverlu ter našel, da je tam 45 za šolo sposobnih otrok. Med njimi jih je 14 govorilo in umelo samo slovenski, 9 jih je govorilo slovenski, pa umelo tudi nekoliko nemški, 7 govorilo in umelo je slovenski in nemški, 11 govorilo in umelo je samo nemški, 4 govorili so nemški, pa umeli tudi nekoliko slovenski.

Okrajni šolski svet hotel je ozir jemati na te dejanske razmere in pravičen biti obema narodnostima, da bi nobena ne imela vzroka pritoževati se. Pripoznal je toraj potrebo šole, ob enem pa deželnemu šolskemu svetu priporočal šolo tako osnovati, da bode za nemške otroke nemška, za slovenske pa slovenska, in bi eni prihajali k poduku dopoldne, eni pa popoldne. Deželni šolski svet je temu predlogu okrajnega šolskega sveta črnomaljskega pritrdil, in sklep se je nemškemu „Schulverein“ sporočil z dopisom okrajnega šolskega sveta črnomaljskega od 21. maja 1882., št. 327, v katerem stoji, da se je s to določbo po naznanilu deželnega šolskega sveta od 5. maja 1882., št. 550, željam nemškega „Schulvereina“ vstreglo, kolikor je bilo po sedaj veljavnih postavah mogoče.

Človek bi mislil, da bode „Schulverein“ radostno sprejel to naznanilo, ker je imel zagotovilo, da se bode z nemškim podukom varovala narodnost nemških otrok in ne bodo prišli v nevarnost, se po slovenski šoli izneveriti nemštvu.

Toda „Schulverein“ je šolo v Maverlu smatral za svojo popolno lastnino. Kakor je razvidno iz preisko-

valnega zapisnika krajnega šolskega sveta črnomaljskega od 3. avgusta 1882., šte. 78, je bil „Schulverein“ že s pričetkom šolskega leta 1881/82 maverlskemu začasnemu učitelju Schwarzu zaukazal, da naj slovenski poduk iz šole popolnem izključi ter podučuje le nemški, kar je omenjeni učitelj, kot prepokorni sluga nemškega „Schulvereina“ res tudi storil. Šolske oblasti o tem niso menda nič vedele, vsaj zoper to niso nič vkrenile.

To od „Schulvereina“ tako tihotapsko pričeto ponemčevanje maverlske šole bi bilo pa zastoj, ako bi se bila šola po sklepu c. kr. deželnega šolskega sveta osnovala z dvema oddelkoma, nemškim in slovenskim. Zato je „Schulverein“ napel vse svoje žile, da to zabrani, ter je s pismom dne 7. junija 1882. l., št. 2903, na dotični poziv okrajnega šolskega sveta črnomaljskega odpisal, da za tako šolo ne dá nič, ker bi bilo to zoper njegove težnje in zoper njegova pravila, po katerih sme podpirati le čisto nemške šole!

Ali ni to jasen dokaz, da je „Schulverein“ v prvi vrsti mar le za ponemčevanje naših slovenskih otrok, ker jih hoče siliti, da bi hodili v nemško šolo, dobivali čisto nemški poduk in se izneverili narodnosti slovenski? Kaj je njemu mar samo za nemške otroke! Ostanejo naj brez poduka, zdivjajo naj in duševno poginejo, ako mu niso za vabljenke, s katerimi more v svoje nemške mreže vjeti vsaj dvakrat toliko slovenskih otrok!

Ko se je omenjeni odgovor „Schulvereina“ razvedel, začeli so njegovi agenti in misijonarji Maverlčane slepiti, da sedaj ne dobé nobene šole, da bi bilo pa za nje vendar le bolje, ko bi imeli nemško šolo, kakor nobene itd. itd. Ljude so tem lažnjivim besedam verjeli, ter v strahu, da bi morda res ne dobili šole, ako nemški „Schulverein“ umakne obljubljeno podporo, po nasvetu omenjenih agentov podpisali prošnjo do deželnega odbora, naj posreduje pri deželnem šolskem svetu, da uniči svoj prvotni sklep o maverlski šoli ter v Maverlu ustanovi nemško šolo. Večina deželnega šolskega sveta je radostno sprejela to prošnjo ter ovrгла svoj prvi sklep in vstrežaje želji nemškega „Schulvereina“ z odlokom dne 18. julija 1882. l., št. 1081, zaukazala, da nova šola v Maverlu mora biti nemška, slovenski jezik pa se ima podučevati le kot obligaten predmet.

V tem odloku, ki je nemškemu „Schulverein“ naznanil s pismom okrajnega šolskega sveta črnomaljskega dne 5. 1882., št. 488, med drugim stoji, da se prvi sklep deželnega šolskega sveta preklicuje in zaukazuje ustanovitev nemške šole v Maverlu, ker bi delitev enorazredne šole v dva oddelka, kakor je bila prej sklenjena, prizadejala veliko težav in bi bil jako dvomljiv tudi vspeh poduka in smoter, ki ga ljudske šole imajo!

Ta sklep c. k. deželnega šolskega sveta je tem čudnejši, ker ravnokar omenjenih, zdaj tolikanj važnih pomislikov, da je bilo treba zaradi njih celó prvi sklep zavreči, ni imel, dokler nemški „Schulverein“ ni odrekel svoje podpore, kar spričuje, da naš deželni šolski sklep svoje sklepe ali silno lahkomisljeno in površno dela, ali pa da pri našem vrhovnem šolskem uradu beseda tujega „Schulvereina“ več velja, kakor dobro utemeljeni razlogi in predlogi njegovega podurada, okrajnega šolskega sveta.

Ta sklep deželnega šolskega sveta je pa tudi nepostaven. On ne nasprotuje samo okrožnici istega urada od 8. oktobra 1870. l. št. 316, ki z ozirom na §. 51 postave od 20. avgusta 1870. l. št. 105 D. Z.

določuje, da ima za vse ljudske šole na Kranjskem veljati slovenski učni jezik, izvzemši nemške občine na Kočevskem in Weissenfelsu, kjer je učni jezik nemški — Maverl pa ni nemško kočevska občina; — ampak nasprotuje tudi 19. členu temeljne državne postave od 21. decembra 1867. št. 142 D. Z. Ta člen v zadnjem oddelku določuje, da se imajo v deželah, kjer več narodov živi, javne šole tako vravnati, da se vsakemu narodu daje prilika, izobraziti se v lastnem ali maternem jeziku, ne da bi ga smeli siliti, učiti se še drugega deželne jezika. Nasvet okrajnega šolskega sveta črnomaljskega gledé maverlske šole je bil v popolnem soglasju s to postavno določbo in prvi sklep deželne šolskega sveta se je z njo strinjal. Poslednja razsodba njegova pa ji odločno nasprotuje. Preiskava okrajnega šolskega sveta črnomaljskega je pokazala, da je večina otrok v Maverlu slovenska, in vendar hoče c. k. deželni šolski svet te slovenske otroke siliti, da bi morali hoditi v nemško šolo in prejemati nemški poduk.

To protipostavno ravnanje se nikakor ne dá opravičiti s §. 6 državne ljudsko-šolske postave od 14. maja 1869. l. št. 62 D. Z., ki pravi, da ima deželna šolska oblast določevati učni jezik. Ker samo po sebi se ume, da je v §. 6 ravnokar omenjene postave še naravnost izrečeno, da more deželni šolski svet učni jezik določevati le v mejah v splošnih postavah določenih — innerhalb der durch die Gesetze gezogenen Grenzen. — Vsi ukazi, vse določbe in razsodbe avtonomnih oblastnij, tedaj tudi c. kr. deželne šolskega sveta, morajo biti toraj v soglasju z določbami splošnih postav in jim ne smejo nasprotovati. Ni pa nam treba še posebej dokazovati, da temeljna državna postava je v prvi vrsti taka splošna postava, in da avtonomni uradi nikdar ne smejo in ne morejo kratiti pravic, ki jih temeljna državna postava skupnim narodom ali posameznim državljanom daje.

Vrhu tega se pa c. k. deželni šolski svet, odločivši za Maverle nemško šolo, v kateri bi bila slovenščina le obligaten predmet, še tiste meje ni držal, ki jo postava sama v §. 51 šolskega in učnega reda od 20. avgusta 1870. l. št. 105 D. Z. določuje kot nepremakljivi smoter poduka v maternem jeziku, ki je pri večini maverlskih otrok slovenski, ne pa nemški. Tako je v enakih primerljiveh razsodila državna sodnija že večkrat — opomnimo le na razsodbo od 25. aprila 1877. l. št. 91, na razsodbo od 19. januarja 1880. l. št. 2, in na razsodbo od 12. julija 1880. l. št. 121, in gotovo bi ravno tako razsodila tudi v tem slučaju, ako bi se ji v razsodbo izročil.

Sicer pa deželni šolski svet sam pripoznava nepostavnost svojega drugega sklepa, ker je nemškemu „Schulverein“ sporočil, da se je pri svojem prvem sklepu držal postave ter skušal namenu nemškega „Schulvereina“ vstreči, kolikor je bilo po sedaj veljavnih postavah mogoče. Ker je njegova druga razsodba prvi čisto nasprotna, se o njej pač ne more trditi, da je tudi ona postavna, ker bi se moralo sicer reči, da belo in črno, noč in dan je tudi vse eno!

(Konec prihodnjič.)

Naši dopisi.

Z Dunaja 25. sept. — Minulo je uže štirinajst dni, kar pogreša tukajšnja Franc-Jozefova vojašnica hrabri kranjski pešpolk baron Kuhn št. 17. Mnogo tukaj bivajočih Slovencev se z veseljem spominja svojih sorjakov, ker bili so izgledni vojaki. Bili so zložni in proti civilnim zelo ustrežljivi. Prepričan sem bil pri večkratnem obiskanju svojega tudi pri tem polku služil-

jočega brata po imenu Jož. Jakša, domá iz črnomaljskega okraja. — Ko je 24. julija nemila smrt mojega brata naglo pokosila, naznanili so mi to nemudoma. Bilo mi je toraj po tej poti mogoče, akoravno daleč od Dunaja, priti k pogrebu. Posebno omenim čast. gospoda stotnika Krta, ker ta gospod ni samo prijazno sprejel mene, ampak tudi s celo kompanijo in godbo spremljal mojega brata do pokopališča. Žalovali so njegovi tovariši, kakor da njih brat umrje. Res ganljivo je bilo. Naj v miru počiva! Naš junaški pešpolk garnizira zdaj doma, kličem mu toraj: živio!

M. J.

Iz Gorice 18. sept. (Izv. dopis.) O patriotskem in ob enem narodnem prazniku, katerega so goriški Slovenci ob sprejemu cesarjevem vživali po vsem Goriškem, bodo in so gotovo drugi „Novicam“ poročali. Lepšega praznika v resnici mi več ne doživimo, kajti bolj po očetovski in v otročji ljubezni bi se ne mogli v nobeni družini radovati, kakor smo se mi s cesarjem veselili, ki nas je povsod, kjer je bila le prilika, tako ljubeznjivo sprejemal, spodbujal in tudi v našo in državno korist podučeval. Zanimalo bo pa Vaše bralce, da tudi v Gorici nismo ostali brez demonstracij, ki so se skuhale v „irredentovskem“ pobišji. Prva je ta, da Italijani goriški, njim na čelu „irredentovska“ „Società ginnastica“, niso hoteli svojih pevcev dati, da bi sodelovali na bližnjih Rojicah, ko se je po občinah in družtvih cesarju poklanjala cela goriška dežela. Odborniki tega društva, ki „Cavalotti“, prve sovrage avstrijske, v nebo povzdiguje in ki je še 8. in 9. t. m. na veselicah bahalo se s svojimi pevskimi zbori, to društvo ni imelo pevca uda, ki bi bil sodeloval pri najlepši veselici, katero je kedaj Gorica doživela. Pač pa je bilo slišati, da je šla ta gospoda ali gospoda te vrste ob cesarjevem prihodu — zunaj mesta po svoje veselit se ali pa žalovat. Mi jim nismo zavidni za srečo, ki so jo na svoji gostiji imeli, da bi le toliko hinavski ne bili, da po „avstrijsko“ plazijo, kedar jim je doseči avstrijsko mastno službo ali pridobiti si klientov slovenske gorske krvi.

Sicer pa goriškim „irredentovcem“ pomanjkuje poslednje čase cvenka; zato si ne morejo vzdrževati posebnega lista, in njih opravila izvršuje „irredentarski“ „Indipendente“ ali pa „Cittadino“ v Trstu.

Danes Vam hočem še o drugem „vitežkem“ činu ali naklepu italijanske svojati poročati. Predvčeranjim sta prišla dva gospoda iz Laškega na Furlansko mejo avstrijsko. Tu sta jo peš vdarila z umetno narejenimi vrečami pod pazduho po nenavadni poti čez mejo na našo zemljo. Ko jo preskočila, stopita takoj na voz, ki ju je tukaj nalašč pričakoval. Vse to gibanje je opazoval župan občine čuprske, ki spada še pod Avstrijo. Meneč, da za tem grmom tiči zajec, jo krene nagloma v Gradiško, kjer vso stvar sporoči c. kr. okr. glavarstvu. To odpošlje v enaki naglici enega žandarja v Ronke, kamor so slutili, da sta jo krenila ona dva čudna tujca. V Ronki mu krčmo naznanijo, kjer sta se ona dva ustavila. Krčmar iz popisa žandarjevega brž spozna, da sumničena tujca sta pod njegovo streho. Žandar jo mahne po stopnicah v prvo nadstropje v sobo, kjer je razkladal en tujec svojo robo; žandarja zagledavši pomeri z revolverjem in ga zadene v dlan desne roke. Ali žandar se ne ustraši, prime in zveže tujca v tem, ko druga pomoč prihiti. Tujca odpeljejo, in ko preiščejo njegovo vrečo, najdejo v njej lepo zaviti dve bombi. Med tem je pa drugi tujec ušel in niso ga mogli doteči; nesel je seboj neki tudi dve bombi in jo je mahnil naravnost proti Trstu.

Včeraj je šel državni pravdnik Taddei iz Gorice v Ronke, kjer vso stvar preiskujejo. Tujec, ki je vjet, je rojen Tržačan, izšolan na tamošnji realki, pa došel

Podučljivo sliko vidimo pred seboj, sliko: do kakega nasilnega mišljenja, do kake trdosrčnosti in neliberalnosti in do kakošnih negativnih uspehov je prišla ustavoverna stranka vzlic nedvomno silnih pričetkov in iz početka dobrih namenov in samo za tega del, ker se ni mogla ubraniti prisiljeni zvezi, hudobnim nasvetom in naposled odločujočemu uplivu ekscesivnega, brezznačajnega in hujskajočega časnikarstva.

Skrbimo tedaj, da ostane naše časnikarstvo značajno in zanesljivo ter da so možje, katerim je izročena odgovornost polna naloga, da opazujejo in izražujejo javno mnenje, pravi rodoljubi in poštenjaki.

Današnji politični položaj obvlada delovanje ustavoverne stranke, da bi se preustrojila, njeni strastni boji proti vladi in vedno bolj naraščujoče narodno vprašanje. Naša razmera k vladi je tedaj ravno v tem trenutku velike važnosti.

Sedanji kabinet, kateri vodi tri leta državno krmilo, ni nikako strankarsko ministerstvo, ne odvisi od nikakih strankarskih vodij in ni organ nikake večine. Ministerstvo obstoji ne vsled kake strankarske zmage, ampak vsled potrebe miru med avstrijskimi narodi. Ono ima v sebi pogoje obstanka in ne potrebuje za svoj obstanek nobenih organičnih vtikanj, nobene privatne policije, nobenega preganjanja družega mnenja, nobenih izrednih naredeb.

Mi smo temu ministerstvu pokazali svoje zaupanje in jaz menim, da bi ga tudi odsihmal ne smeli zapustiti v nobenem vprašanju politične važnosti, kajti ravno nas najbolj zanima, da je pravična in blaga vlada tudi močna.

In ko bi tej vladi celó nemogoče bilo, takoj in vse naše zahteve, katere opravičeno stavimo gledé narodnosti, izpolnjevati, ne sme nikdo pozabiti, da mora vlada le počasno, neofenzivno, po skušnjah in posredovalnih naredbah postopati, ako hoče zvesta ostati svojemu pomirljivemu programu.

Bila bi napaka nepopravljiva, da bi ne mogla ostati brez nasledkov, ko bi se izredno težka vladna akcija v narodnem vprašanju preprečila po uporih in sklepih, kakoršne ustvarja samo kratkovidna nezadovoljnost in politična neukretnost.

A nasprotno je upati, da bode ravno sedanjemu ministerstvu, katero je danes celó svoje nasprotnike prisililo k spoštovanju, kmalu se posrečilo, da zadostuje terjatvi avstrijskih narodov po jezikovni ravnopravnosti ter tako konec storí za 19. stoletje sramotni zmoti in zavržljivemu mnenju, da se smejo narodi zarad nekih upravnih ali gospodarskih koristi iznenaroditi, to je, da se smejo v razvoji in rabi svojega jezika zadržavati, žaliti in ovirati.

Izpeljava narodne ravnopravnosti se more le od vlade zahtevati, ker le vlada jo more dovoliti in zagotoviti, nikoli pa kaka stranka in nikdar kot plačilo za kak kompromis.

Pa, da smem še enkrat izreči svoje uverjenje: kedar poneha nezaupnost in skrb pred germanizacijo za vse dežele in narode te velike države, potem nastane dolžnost, da se odkritosrčno in v mejah po državnem interesu zaznamovanih oziramo na nemški jezik ter s tem izpolnujemo državno protizahtevo, katera je tako stara, kakor Avstrija, in katera se ne sme opuščati, ako se neče opasno rušiti vez, ki oklepa vse narode, oslabeti naše vojne sile ter nevarno omajevati celo državno upravo.

Konečno imam do svojih častitih volilcev le še to prošnjo, da me ohranijo v dobrohotnem spominu.

Josip vitez Schneid s. r.

Obravnave deželnih zborov.

Deželni zbor kranjski.

V šesti seji 25. t. m. se je najprvo prebral vladni dopis o tem, da si bo vlada na vso moč prizadevala, zemljišno-odvezne zadeve na Kranjskem do konca leta 1884. v red spraviti in da bo v ta namen nastavila še tretjega komisarja. Stroški tega pa se ne bodo plačevali iz državnega zaklada.

O prošnji radoljske občine za posebno postajo se sklene, da se oddá vladi, naj se po moči ozira ná-njo. To prošnjo podpiral je tudi grof Thurn, ki je predsedstvo med tem prepustil gosp. Grasselliju.

Potem se več prošinj reši ugodno in neugodno in podeli več podpor v denarji. V tajni seji se sklene še, z gosp. Hočevanjem pogoditi se za zaostanke pri vžitinskem davku, katerih dežela zahteva 10.000 gld. Obvelja, da gosp. Hočevar plača 7000 gold. Seja se potem sklene.

Interpelacija

do preblagorodnega gospoda c. kr. deželnega predsednika, stavljena v 4. seji deželnega zbora kranjskega dne 19. septembra t. l.

(Konec.)

Da bi toraj vstregel željam nemškega „Schulvereina“, se c. kr. deželni šolski svet kranjski ni zbal prelomiti postavu.

Po tem takem ni čuda, da se je med nekaterimi učitelji vgnjezdila misel, kakor da bi bilo ravnanje nemškega „Schulvereina“ postavno, da so začeli hlepeti po njegovih darilih („Ehrengaben“ jih imenuje prej omenjeno letno poročilo nemškega „Schulvereina“) in menili se pri svojih viših še prikupiti, ako podpirajo to društvo in njegove namene. Od tod tudi prihaja, da so med 264 udi, ki jih „Schulverein“ po omenjenem poročilu na Kranjskem ima, c. kr. profesorji, šolski nadzorniki itd. najgorečnejši privrženci in najmarljivejši misijonarji tega naši deželi tolikanj nevarnega in narodu slovenskemu tolikanj sovražnega društva.

Med njimi se v prvi vrsti odlikuje c. k. učitelj na tukajšnji učiteljski pripravnici in c. kr. okrajni šolski nadzornik Viljem Linhart, ki je celó tajnik tukajšnjega „Schulvereinovega“ oddelka. Za obiskovanje šol svojega okraja nima dosti časa, ker nekaterih šol menda po dve in celó 3 leta ni obiskal, ali jih vsaj od znotraj ni videl, dasi §. 29. postavbe od 25. februarja 1870. l. o šolskem nadzorstvu c. k. okrajnim šolskim nadzornikom zaukazuje redno obiskovanje šol; čas pa je imel, da je lani načelnika nemškega „Schulvereina“ dr. Weitlofa spremljal po naši deželi ter mu pomagal društvene namene razširjati; čas je imel, da je kot pooblaščenec nemškega „Schulvereina“ dovršil v Maverlu nakup hiše, v kateri hoče omenjeno društvo napraviti nemško šolo; čas je imel, da je šel letos s posebno komisijo v maverlsko šolo izpraševati, dasi ta šola spada v črnomaljski šolski okraj, in je morala c. kr. žandarmerija gospodu nadzorniku in njegovim tovarišem pokazati pot nazaj na Kočevsko in jih podučiti, da v črnomaljskem okraji nimajo nič opraviti. Na vprašanje žandarmovo pripoznal je gosp. nadzornik menda sam, da je prišel tje v imenu nemškega „Schulvereina“, ki mu je dal pravico ogledati šolo; toda on ni ogledoval samo šolskega poslopja, ampak je tudi otroke iz-

praševal, kar potrjuje celó listič ustavoverne stranke od 9. t. m., in kar se dá tudi prav lahko spričati, ako c. kr. deželno predsedništvo zaukaže strogo preiskavo tega prečudnega dogodka.

Kakor je bil nemški „Schulverein“ šolo v Maverlu s pričetkom preteklega šolskega leta prestrojil v čisto nemško šolo, ne da bi bile šolske oblasti o tem kaj vedele, ravno tako je hotel storiti tudi s šolo v Dragi, kjer je c. kr. šolski nadzornik Linhart brez vednosti okrajnega in menda tudi deželnega šolskega sveta kočevskega, zaukazal, da ima biti učni jezik nemški. Med pravicami pa, ki jih §. 29. postave od 25. februarja 1870. leta o šolskem nadzorstvu okrajnim šolskim nadzornikom daje, nikjer ne najdemo, da bi smeli c. k. okrajni šolski nadzorniki samovoljno določevati učni jezik na javnih šolah, ker, kakor smo prej dokazali, še c. k. deželna šolska oblast brezpogojno te pravice nima.

C. k. šolski nadzornik Linhart pa s to samovoljno prestrojo šole v Dragi ni samo prelomil postave, ampak je tudi med tamošnjim ljudstvom napravil veliko razburjenost in razdraženost. Po zadnjem ljudskem števljenju živi v Dragi 1706 Slovencev in 230 nemških Kočevarjev. Tem razmeram primerno je bil v tamošnji šoli skozi 26 let, odkar je bila ustanovljena, učni jezik slovenski, nemščina pa se je podučevala kot obligaten predmet. Ljudje, nemški in slovenski, so bili s to uravnavo zadovoljni in v 26 letih o tej zadevi ni bilo nobenega prepira med njimi. Kar pride nenadoma omenjeni ukaz c. k. okrajnega šolskega nadzornika Linharta ter napravi veliko zdražbo med prej toliko mirnimi občani. Ljudem, katerih ogromna večina je slovenska, ni bilo prav, da bi njih otroci hodili v nemško šolo, ter se, kakor skušnja spričuje, naučili niti nemškega niti slovenskega jezika. Zato so spisali in c. k. deželnemu šolskemu svetu poslali prošnjo, naj ostane njihova šola, kakor je bila doslej. Razburjeni duhovi so se pomirili, ker so imeli nado, da bode c. k. deželni šolski svet pravično razsodil. Toda ta mir ni dolgo trajal; kmalu se je začela med tamošnjimi občani silna agitacija za nekako proti-prošnjo in tamošnji učitelj Jurij Erker je na vso moč razširjal to nasprotno prošnjo ter podnevi in ponoči lazil po hišah in lovil podpise za njo. Ker je gosp. Linhart za to nasprotno prošnjo vedel in celó v okrajnem šolskem svetu kočevskem napovedal, da se snuje, še predno je bila odposlana, in ker si je ravno tamošnji učitelj za njeno izgotovljenje največ prizadeval, bi skoraj rekli, da je g. šolski nadzornik Linhart sam sprožil to nasprotno prošnjo ter vstreza je namenom nemškega „Schulvereina“ provzročil ne samo prve, ampak tudi drugo razburjenost in razdraženost med ljudmi.

Ako bi nemški „Schulverein“ res smel po naši deželi tako rogoviliti, kakor je pričel, in bi bili Slovenci primorani se sami braniti in za varstvo in obrambo svoje narodnosti osnovati enako društvo, z enakimi težnjami in pravili, kakor jih ima nemški „Schulverein“, katerim bi toraj vlada ne mogla odreči potrdila, ter bi svojo delavnost začeli razvijati med nemškimi Kočevarji in drugimi sosednimi Nemci in jim vsiljevati slovenske šole: bi se silen boj vnel v naših deželah in bi nikdar ne prišli do miru in sprave med narodi, ki ga tolikanj želé vsi pravi rodoljubi. In kdo drug bi bil kriv teh vednih prepиров, kakor iz vnanjih dežel k nam zatrošeni nemški „Schulverein“?

Ako hoče nemški „Schulverein“ podpirati in varovati nemštvo, zamore slobodno za svoje nemške rojake ustanovljati privatne šole, samo da se drži pri nas veljavnih postav in da tudi sam zdržuje take svoje šole. Tega pa nikakor ne moremo mirno gledati in trpeti, da

bi se on v naši deželi šopiril kot vrhovna šolska oblast in bi deželni šolski svet pa okrajne šolske oblasti smatral le za svoje podružnice, da bi dajal svoje skrivne ukaze, da bi nam za slovenske otroke vsiljeval nemške šole in bi morali z deželnimi denarji zdrževati spake nemškega „Schulvereina“.

Nikakor ne moremo in ne smemo trpeti, da bi se zaradi nemškega „Schulvereina“ še kje in še kedaj med našim ljudstvom rodila taka razdraženost in razburjenost, kakor v Maverlu in Dragi, in bi zaradi tega vnanjega društva, katerega „bavarski Vaterland“ — tedaj nemški list — dolži veleizdajskih namenov, naši mirni rojaki in zvesti podložniki avstrijskega cesarstva prišli morda v nevarnost, se pri taki razkačenosti kaj prena-gliti in proti kazenskim postavam pregrešiti.

Tudi nikakor ne smemo in ne moremo trpeti, da bi nemški „Schulverein“ s svojimi darili naše učitelje begal in jih spravljal v nevarnost, od teh darov premotenim prelomljevati postave. Ker ako naši učitelji v šolskih, po učnem načrtu drugim predmetom odločenih urah po namenu nemškega „Schulvereina“ podučujejo v nemščini in za tak, „dolžnost presegajoči poduk“ od njega prejemajo nagrado, pregreše se, bi skoraj rekli, na enak način, kakor c. kr. uradniki, katerim je po §. 104 kazenske postave prepovedano za opravljanje službe svoje neposredno ali posredno kaka darila jemati. Ako pa za nagrade nemškega „Schulvereina“ v nemščini podučujejo po šolskih urah, pregreše se zoper §. 42 naše postave od 29. aprila 1873. l., po katerem noben učiteljskega stanu od časa, ko so bili njegovi prejemki vravnani, ne sme pour dajati ali posebej podučevati.

Z eno besedo, nikakor ne smemo in ne moremo trpeti, da bi nemški „Schulverein“ naše šolstvo motil, naše ljudstvo dražil, naše nadzornike in učitelje pridil ter k zanemarjevanju njihovih dolžnosti zapeljeval!

Zato stavimo podpisani gledé na tukaj omenjene dogodke do preblagorodnega gospoda c. kr. deželnega predsednika sledeča vprašanja:

1. Ali mu je početje nemškega „Schulvereina“ na Kranjskem znano?
2. Ali mu je znano, da to početje dela zdražbe med nemškimi in slovenskimi prebivalci in med ljudstvom napravlja veliko razburjenost?
3. Ali misli, da je tako početje nemškega „Schulvereina“ brez vse škode za državni blagor in da se dá z našimi postavami sploh strinjati?
4. Ali mu je znano, da ima „Schulverein“ ravno med c. k. služabniki svoje najgorečnejše privrženice in najmarljivejše agente?
5. Ali ga je volja uničiti drugi, postavam nasprotni sklep c. k. deželnega šolskega sveta kranjskega o šoli maverlski?
6. Ali se je uže zaukazala, ali pa se sploh misli zaukazati disciplinarna preiskava zaradi dogodkov v Maverlu in Dragi?

V Ljubljani 19. septembra 1882.

Klun, Navratil, Svetec, Vošnjak, Poklukar, Pfeifer, Bleiweis, Zarnik, Grasselli, Detela, Robič, Potočnik, Pakiž, Lavrenčič.

Naši dopisi.

Iz Goriškega 18. sept. (Izv. dopis.) (*Temne strani cesarjevega potovanja.*) V velikem veselji radi pozabimo na neprijetnosti, zlasti če nam ne morejo zadovoljnosti skaliti. Ni pa misliti, da je slovenski narod na Primor-